

16. in 17. maja je v soorganizaciji Inštituta za etnologijo (*Etnologický ústav*) in Inštituta za češki jezik (*Ústav pro jazyk český*) pri Češki akademiji znanosti potekala delavnica z naslovom **Poimenovanje skupnosti: preoblikovanje identitete v Srednji in Vzhodni Evropi** (*Naming the Community: Identity Reconfiguration in Central and Eastern Europe*). V zadnjem stoletju so bile Srednja, Jugovzhodna in Vzhodna Evropa deležne velikih sprememb na vseh področjih življenja, predvsem zaradi druge svetovne vojne, komunističnega obdobja in postsocialistične preobrazbe. Ena od ključnih sestavin teh sprememb je bila redefinicija identitet – nacionalnih, etnične, verske in družbene – glede na oblikovanje novih geopolitičnih, gospodarskih in kulturnih realnosti, ki vplivajo na vsakdanje življenje ljudi v tem delu Evrope. Preoblikovane identitete so se pogosto izrazile v novih krajevnih imenih, ki segajo od majhnih geografskih objektov do naselij in držav. Srednjo in Vzhodno Evropo je zajelo več valov preimenovanja, ki so vplivali na javni prostor tako v velikih mestih kot tudi majhnih vaseh. Spodbudili so pravne predpise in manjšinske politike ter povzročajo pogoste polemike in spore, ki so posledica pomanjkanja soglasja o obliki in vsebini teh novih identitet. Namen delavnice je bil združiti raziskovalce, ki se ukvarjajo s temo politik na področju imenoslovja v Srednji in Vzhodni Evropi, da bi poiskali skupne točke in razlike v razvoju nacionalnih in regionalnih ideologij in praks (pre)imenovanja. Kakšno vlogo so imela krajevna imena pri preoblikovanju srednje- in vzhodnoevropskih identitet? Kako so pomagala in oteževala procese preoblikovanja? Kako demokratične so bile spremembe krajevnih imen ter kdo je bil vključen in kdo izključen iz procesa? Kakšna je vloga uradnih in neuradnih imen v javnem in zasebnem diskurzu v procesu oblikovanja identitete in spomina reproduciranja? In kakšno vlogo lahko pričakujemo od krajevnih imen v bližnji prihodnosti regije? Dvodnevna delavnica je z zanimivimi predavanji in ob sproščeni razpravi ustvarila mrežo raziskovalcev in raziskovalcev, ki se ukvarjamo s podobnimi tematikami in prepričan sem, da bomo lahko v prihodnje sodelovali tudi v okviru kakšnega skupnega mednarodnega projekta.

Cel teden sestankovanj in predavanj smo sklenili z ekskurzijo po Pragi, v okviru katere smo si med drugim ogledali baročno knjižnico, ki je bila del jezuitskega kolegija imenovanega Klementinum (slika 3), na katerem je med drugimi študiral tudi hrvaški geofizik Andrija Mohorovičić, poznan po določitvi meje med Zemljino skorjo in plaščem. Knjižnica velja za najlepšo na svetu. Zgrajena je bila leta 1722, okrašena pa je s freskami Johna Hiebela na temo znanosti in umetnosti. Na sredini knjižnice stojijo globusi. Legenda pravi, da so jezuiti ob prihodu v Prago s seboj prinesli le eno knjigo, ko je bila knjižnica končana, pa je hranila 20.000 enot. Knjižnica je danes del Narodne knjižnice Češke republike (*Národní knihovna České republiky*).

Matjaž Geršič

Odskočni sestanek projekta Karst Firewall 5.0

Aurisina/Nabrežina, Italija, 21. 5. 2024

Sredi maja je v občinski stavbi občine Duino Aurisina/Devin Nabrežina v Aurisini/Nabrežini potekal odskočni sestanek projekta z naslovom »Inovativno ekosistemsko-zasnovano prilagajanje podnebnim spremembam na Krasu – spodbujanje požarno odporne gmajne s podporo industrije 5.0« in akronimom **Karts Firewall 5.0**. Projekt je del Programa sodelovanja INTERREG VI-A Italija-Slovenija 2021–2027. Prednostna naloga programa je bolj zelena, nizkoogljična Evropa, ki prehaja na gospodarstvo z ničelno stopnjo neto emisij ogljika, in je odporna, specifični cilj projekta pa je spodbujanje prilagajanja podnebnim spremembam in preprečevanja tveganja nesreč ter odpornosti ob upoštevanju ekosistemskih pristopov.

Vodilni partner pri projektu je Istituto Universitario di Architettura di Venezia iz Benetk, projekt-no partnerstvo pa sestavljajo še podjetje Infordata Sistemi Ltd iz Trsta, Občina Duino Aurisina/Devin Nabrežina, Občina Miren Kostanjevica, Kulturno izobraževalno društvo PiNA iz Kopa ter ZRC SAZU

Geografski inštitut Antona Melika iz Ljubljane. Pri projektu sodelujejo tudi pridruženi partnerji. To so Corpo Forestale Regione FVG iz Vidma, Gruppo di azione locale del Carso/Lokalna akcijska skupina Kras S. C. A R. L., Šolski center Srečka Kosovelca iz Sežane, Zavoda za gozdove Slovenije iz Ljubljane, Javni zavod za gasilsko in reševalno dejavnost – Gasilska enota Nova Gorica, Partnerstvo za ohranitev in popularizacijo kraške suhozidne gradnje iz Škocjana, Marucelli Omar azienda agricola iz Repentabora ter Kmečka zveza – Associazione Agricoltori iz Trsta.

Cilj projekta je oblikovati čezmejne akcijske načrte za zmanjšanje ranljivosti ter odkrivanje kraških požarov z uporabo sistemov za spremljanje in opozarjanje. Projekt vključuje integrirano digitalno platformo za upravljanje požarov, algoritem umetne inteligence za napovedovanje požarov ter sistem opozarjanja za boljše medinstitucionalno sodelovanje. Učinkovitost teh strategij bo izboljšana s socialnoekološko-tehnološkimi pilotnimi ukrepi.

Gozdni požari na kraškem površju so v veliki meri posledica podnebnih sprememb, kar dokazujejo številne študije. Zaradi podnebnih sprememb se spreminja tudi naravni požarni režim, zato lahko dosežanje strategije gašenja in upravljanja požarov postanejo vse manj učinkovite, kar zahteva nove blažilne in/ali prilagoditvene pristope. Podnebne spremembe se na obravnavanem območju kažejo skozi naraščajoče povprečne temperature, kar pa terja ukrepe za boljše gospodarjenje z gozdovi in preprečevanje gozdnih požarov v dolgoročni perspektivi. Ker gre za čezmejno območje, morata obe državi nujno ukrepati s sprejetjem novih skupnih strategij za to območje. Slednje morajo biti usmerjene v ustrezno gospodarjenje z gozdovi, ki preprečuje nevarnost požarov. Trenutni izziv je namreč različno upravljanje na obeh straneh meje. Italija in Slovenija se razlikujeta tako v teritorialnem kot kooperativnem upravljanju. V Italiji obstajajo štiri ravni upravljanja: nacionalna, regionalna, medobčinska in občinska, pri čemer se je medobčinska raven prej usklajevala na ravni pokrajin, zdaj pa so jo delno nadomestili regionalni decentralizirani organi in metropolitanska območja. V Sloveniji pa obstajata le dve ravni upravljanja, osrednja nacionalna raven in lokalna občinska raven. Poleg tega državljani in združenja še niso dovolj vključeni v čezmejno upravljanje in sodelovanje, zato bi bil lahko projekt koristen pri razvoju čezmejnega mehanizma za preprečevanje gozdnih požarov.

Slika 1: Udeleženke in udeleženci odskočnega sestanka.

MATJAŽ GERŠIČ

Slika 2: Mateja Breg Valjavec, vodja projekta na ZRC SAZU, med predstavitvijo aktivnosti v okviru delovnega paketa 1.

MATJAŽ GERŠIČ

Slika 3: Rastje na območju, ki ga je leta 2022 prizadel obsežen požar.

V okviru projekta Karst Firewall 5.0 bomo zasledovali naslednje cilje:

- opredelitev modela upravljanja z inovativnimi strategijami za preprečevanje in upravljanje gozdnih požarov na podlagi analize kraških ekosistemov s poudarkom na ohranjanju okolja;
- izboljšanje vključevanja v proces odločanja z razvojem in razširjanjem tehnologij IKT;
- podpiranje ukrepov za blažitev podnebnih sprememb oziroma prilagajanje nanje s posebnimi odzivi na kraške gmajne z uvajanjem odpornih drevesnih vrst;
- spodbujanje integrirane infrastrukture za preprečevanje in upravljanje gozdnih požarov;
- razvoj skupnih pristopov za ozaveščanje in krepitev zmogljivosti na področju spremljanja gozdnih požarov in zgodnjega opozarjanja.

Preprečevanje kraških požarov, blaženje njihovega vpliva ter izboljšanje sistemov upravljanja in vodenja požarov so torej med glavnimi izzivi, ki so predmet projektnega preučevanja. Obravnavano območje namreč velja za žarišče podnebnih sprememb. Ti izzivi bodo obravnavani v luči kratkoročnih (na primer izvajanje ukrepov na pilotnem območju za zmanjšanje požarne ogroženosti, ozaveščanje deležnikov, izboljšanje znanja o požarni ogroženosti in komponentah ranljivosti kraške gmajne) in dolgoročnih (na primer utiranje poti za dolgoročno čezmejno sodelovanje, razvoj digitalnih podpornih sistemov, ki se lahko uporabljajo za preprečevanje, zgodnje odkrivanje, upravljanje in spremljanje požarov na čezmejnem kraškem območju, krepitev zmogljivosti in spodbujanje širitve strategij za zmanjšanje požarne ogroženosti in prilagoditvenih ukrepov) ukrepov.

Glede na čezmejno geografsko lego preučevanega območja – kraška pokrajina med Italijo in Slovenijo – je nujno spodbujati čezmejne sisteme upravljanja in vodenja, ki vključujejo deležnike iz obeh držav.

Večji požarni dogodek poleti 2022 (slika 3) je pokazal potrebo po tem čezmejnem sodelovanju ter nujnost sprejetja ukrepov za zmanjšanje požarne ogroženosti in vzpostavitev strategij pravočasnega odzivanja.

Cilj projekta je pripraviti podlago za boljši dialog in sodelovanje med deležniki, ki so neposredno vključeni v upravljanje in izvajanje strategij odzivanja na požare v naravi na obeh straneh meje (na primer nacionalne/regionalne gasilske enote in prostovoljci, agencije civilne zaščite in podobno), pa tudi med različnimi sektorji, na katere vplivajo požari v naravi in njihov vpliv (na primer občinski načrtovalci, lastniki in upravljalci zemljišč, oddelki za upravljanje gozdov, gozdarske agencije in podobno). Na ta način bi lahko projekt resnično pripomogel k razvoju učinkovitega čezmejnega mehanizma za preprečevanje in obvladovanje gozdnih požarov, saj imajo vsi vključeni akterji, od posameznih državljanov in uporabnikov zemljišč do odločevalcev na visoki ravni, pri tem cilju zelo pomembno in dopolnilno vlogo. Poleg tega razvoj in uporaba inovativnih digitalnih sistemov z uporabo naprednih tehnologij (na primer digitalnih nosov, brezpilotnih letal, satelitskih posnetkov, napovednih algoritmov), ki so namenjeni podpori ocenjevanju in spremljanju tveganja gozdnih požarov ter strategijam prilagajanja, preprečevanja in obvladovanja gozdnih požarov, zagotovo predstavljata dodano vrednost, saj imajo tehnološki sistemi danes zelo pomembno vlogo pri omogočanju pravočasnih in natančnejših odločitev ter učinkovitejšem dodeljevanju virov. Čezmejno usposabljanje in sodelovanje pri sprejemanju naprednih tehnologij v strategijah za preprečevanje in obvladovanje požarov v naravi bosta ključni točki za spodbujanje učinkovitejših čezmejnih sistemov preprečevanja požarov in protokolov za obvladovanje z uporabo mehanizmov interakcije človek-stroj (pristop koncepta industrije 5.0).

Poleg tega bo izvajanje ukrepov na pilotnem območju temeljilo na ekosistemskih pristopih, ki bodo ključni pri zmanjševanju tveganja za požare v naravi in hkrati ne bodo škodovali naravnemu ekosistemu, s čimer se bo spodbujalo boljše upravljanje podeželske narave in kulturne pokrajine ter izboljšanje ekosistemskih storitev na kraškem območju. Na ta način bodo predlagani posegi skušali rešiti dolgotrajni problem slabega upravljanja skupnih zemljišč in opuščanja njihove rabe (kar prispeva k tveganju požarov v naravi in njihovem širjenju) ter obnoviti ekosistem tako imenovane tradicionalne kraške gmajne (*landa carsica*).

Matjaž Geršič